

René Jules Lalique, Haarkam van hoorn met goud en diamanten, Parijs, ca. 1902–1903

In 1987 kon de kleine maar fraaie verzameling sieraden uit de periode van de Art Nouveau verrijkt worden met een spectaculaire haarkam van de Franse kunstenaar René Jules Lalique (1860–1945) (afb. 44).¹ Het object in de vorm van twee takken met bloemen en bladeren van de heester *Viburnum opulus Roseum* (gewone sneeuwbal) is gemaakt van hoorn bezet met goud en diamantjes.

René Lalique is onbetwist de belangrijkste vernieuwer van het sieraad aan het einde van de 19de eeuw geweest. In 1895 toonde hij, op de *Salon de la Société des artistes français* in Parijs, zijn eerste Art Nouveau-juwelen die vooral op de natuur waren geïnspireerd. Hij gebruikte niet eerder toegepaste motieven, zoals eenvoudige maar juist ook uiterst verfijnde bloemen. Een korenaar inspireerde hem net zo goed als de bijzondere, in mei bloeiende sneeuwbal van de haarkam. Ook vruchten, bomen en bladeren nam hij op in zijn ontwerpen. Van de dieren waren het vooral vogels en insecten die hem tot meesterlijke kleine beeldhouwwerken inspireerden. De figuur van de vrouw beeldde hij op velerlei symbolische manieren uit.

Het ontwerp kwam bij hem op de eerste plaats: de techniek en het materiaal waren onderworpen aan de uitdrukking van zijn idee. Hij wist materialen zoals edelstenen, parels, email en de meest uiteenlopende metalen op unieke wijze te combineren. Lalique was de eerste edelsmid die hoorn, glas

en ivoor voor sieraden gebruikte. Voor het snijden van hoorn had hij Japanse ambachtslieden in dienst, die vertrouwd waren met het bewerken van dit materiaal. Laliques sieraden vormden een groot contrast met de traditionele Franse juwelen uit die tijd, die veelal bezet waren met diamanten in een compact bloemen-arrangement.

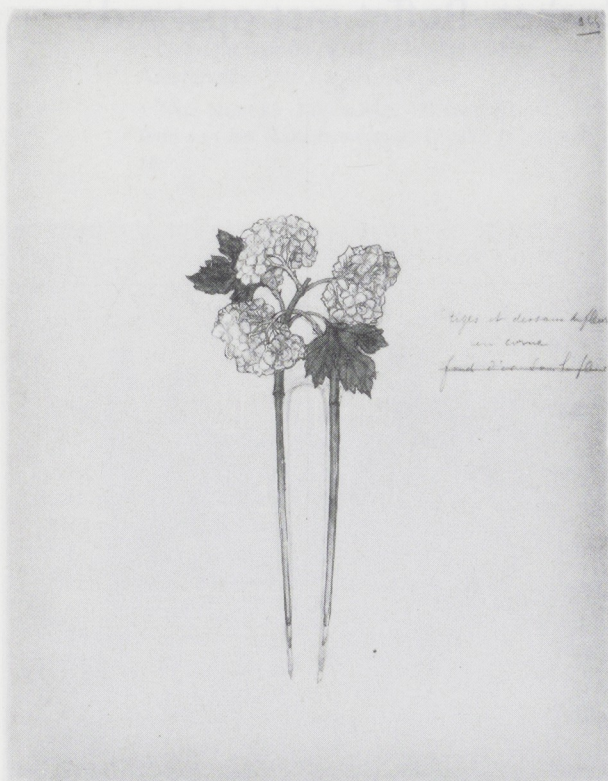
In de jaren '90 maakte Lalique kennis met de Armeense oliemagnaat Calouste Sarkis Gulbenkian, die zijn belangrijkste mecenas zou worden. Gulbenkian bestelde gedurende ruim vijftien jaar meer dan 140 juwelen en objecten bij Lalique, die tot de hoogtepunten van het werk van de kunstenaar behoren. In 1904 verwierf Gulbenkian een kam die qua ontwerp geheel overeenkomt met de kam in het Rijksmuseum.² Op dit stuk zijn de bloemen van de heester echter in lichtblauw vensteremail, versierd met briljantjes, uitgevoerd. Het exemplaar in het Rijksmuseum is waarschijnlijk in dezelfde tijd ontstaan. Dit stuk onderscheidt zich door de bijzondere verfijning van de pavé-zetting van diamanten waarmee de fragiele openheid van de bloementrossen natuurgetrouw is weergegeven. Een ontwerp-tekening voor de haarkam is bewaard gebleven en bevindt zich in de collectie van Laliques kleindochter (afb. 44a).³

Evenals vele juwelen in de verzameling van Gulbenkian, die nu is ondergebracht in een door hem gesticht museum in Lissabon, is de kam in het Rijksmuseum wellicht niet

Afb. 44. René Jules Lalique, haarkam van hoorn met goud en diamantjes, Parijs, ca. 1902–1903. H. 15,5 cm, br. 7,6 cm.

Afb. 44a. R. J. Lalique, ontwerptekening voor haarkam.
Potlood en penseel in kleuren op geel-bruin perkament,
280 x 220 mm. Parijs, verz. Marie-Claude Lalique.

gemaakt om ooit te worden gedragen maar veeleer bedoeld als vitrine-object.

In de collectie van het Rijksmuseum bevonden zich reeds twee sieraden van Lalique. Het ene, een hanger met brochering, is gemaakt van goud met email en heeft in het midden een narrenkop van lithosteel, een treffende illustratie van Laliqes gebruik van nieuwe materialen.⁴ Het andere is een ovale broche met vensteremail versierd met drie diamanten.⁵

Door de aankoop van de kam, die een groter formaat heeft en een weer geheel ander karakter, is een fraai klein ensemble van het werk van de grote meester ontstaan. G. v. B.

Noten

- ¹ Aangekocht van de kunsthandel I. Stodel te Amsterdam. Inv. R.B.K. 1987-2.
- ² S. Barten, *René Lalique*, München 1977, nr. 125.
- ³ Barten, *op.cit.* (noot 2), nr. 126.
- ⁴ *Bulletin van het Rijksmuseum* 20 (1972), p. 31, afb. 33
- ⁵ Idem, afb. 34.